

Date: 25th February-2025

IJTIMOYIY-PEDAGOGIKA FAOLIYATING MEYORIY-HUQUQIY ASOSLARI

Mo‘minova Sabina Ravshan qizi

“University of Management and Future Technologies” universiteti

S554-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy-pedagogik faoliyatning normativ-huquqiy asoslari tahlil qilingan. Ijtimoiy pedagogikaning asosiy tushunchalari, milliy va xalqaro huquqiy-me’yoriy hujjatlar ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy me’yorlarning amaliy qo‘llanilishi va uning ta’siri yoritilgan. Huquqiy asoslarni takomillashtirish istiqbollari hamda ta’lim tizimida huquqiy madaniyatni rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy-pedagogik faoliyat, huquqiy asoslar, normativ hujjatlar, ta’lim tizimi, pedagoglar huquqlari, xalqaro huquq, huquqiy madaniyat, qonunchilik, pedagogika, ijtimoiy himoya.

Ijtimoiy-pedagogik faoliyat jamiyatning barqaror rivojlanishida, ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda va yosh avlodning huquqiy ongini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ushbu faoliyatni amalga oshirishda normativ-huquqiy asoslarning mavjudligi ta’lim sifatini oshirish, pedagoglarning kasbiy faoliyatini muvofiqlashtirish hamda o‘quvchilarning huquq va majburiyatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-pedagogik faoliyatni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatlar qatoriga “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun, “Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi qonun va boshqa normativ hujjatlar kiradi. Ushbu maqolada ijtimoiy-pedagogik faoliyatning normativ-huquqiy asoslari tahlil qilinib, huquqiy me’yorlarning amaliy qo‘llanilishi va ularning ta’lim tizimidagi ta’siri yoritiladi. Shuningdek, ijtimoiy pedagogikaning huquqiy asoslarini takomillashtirish istiqbollari va tavsiyalar ham keltiriladi. **Ijtimoiy-pedagogik faoliyatning normativ-huquqiy asoslari: asosiy tushunchalar va huquqiy-me’yoriy hujjatlar.** Ijtimoiy-pedagogik faoliyat jamiyatda ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish va boshqarish bilan bog‘liq bo‘lib, uning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan mavjud normativ-huquqiy asoslarga tayanadi. Ushbu faoliyatning samarali amalga oshirilishi uchun asosiy tushunchalar va huquqiy-me’yoriy hujjatlarni bilish muhim ahamiyatga ega.

Asosiy tushunchalar

Ijtimoiy-pedagogik faoliyat shaxslar va jamoalarga ularning ijtimoiy faoliyat qobiliyatini yaxshilash yoki tiklash uchun yordam berish bo‘yicha amalga oshiriladigan pedagogik jarayonlarni o‘z ichiga oladi. Bu faoliyat ijtimoiy muhitda shaxsning moslashuvi, rivojlanishi va ijtimoiylashuvini ta’minlashga qaratilgan.

Milliy huquqiy-me’yoriy hujjatlar

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-pedagogik faoliyatning huquqiy asoslari quyidagi asosiy hujjatlar bilan belgilanadi:

Date: 25th February-2025

- O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi: 41-modda har kimning bilim olish huquqini kafolatlaydi va bepul umumiy ta'lim olish davlat tomonidan ta'minlanishini belgilaydi.

- "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun: Ushbu qonun ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi, ta'lim olish huquqi, ta'lim tizimi, ta'lim shakllari va turlari, shuningdek, ta'lim muassasalarining faoliyatini belgilaydi.

- "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi Qonun: Ushbu qonun pedagog xodimlarning huquq va majburiyatlarini, ularning ijtimoiy himoyasi va maqomini belgilaydi.

- Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining namunaviy nizomi: Ushbu hujjat umumiy o'rta ta'lim muassasalarining faoliyatini tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish tartibini belgilaydi.

Xalqaro huquqiy-me'yoriy hujjatlar

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatni amalga oshirishda xalqaro huquqiy hujjatlar ham muhim ahamiyatga ega:

- Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi: 26-modda har bir insonning ta'lim olish huquqini e'tirof etadi.

- Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiya: 28 va 29-moddalar bolalarning ta'lim olish huquqi va ta'limning maqsadlarini belgilaydi.

Ushbu milliy va xalqaro huquqiy-me'yoriy hujjatlar ijtimoiy-pedagogik faoliyatning huquqiy asoslarini tashkil etadi va ushbu sohada faoliyat yurituvchi mutaxassislarining ishlarini tartibga soladi.

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy me'yorlarning amaliy qo'llanilishi va uning ta'siri

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy me'yorlarning amaliy qo'llanilishi jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayonlarini samarali tashkil etish va boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu me'yorlar pedagogik jarayonlarning qonuniy asosda amalga oshirilishini ta'minlab, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Huquqiy me'yorlarning amaliy qo'llanilishi

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy me'yorlarning amaliy qo'llanilishi quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. Ta'lim muassasalarida huquqiy me'yorlarga rioya qilish: Pedagoglar o'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishda davlat tomonidan belgilangan huquqiy me'yorlarga amal qilishlari zarur. Bu o'quvchilarning huquq va majburiyatlarini hurmat qilish, ularning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

2. O'quvchilarga huquqiy bilim berish: Pedagoglar o'quvchilarga huquqiy me'yorlar, ularning mohiyati va ijtimoiy ahamiyati haqida bilim berishlari lozim. Bu o'quvchilarning huquqiy ongini shakllantirishga, ularning jamiyatda to'g'ri xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Huquqiy me'yorlarga rioya qilishni nazorat qilish: Pedagoglar ta'lim jarayonida o'quvchilarning huquqiy me'yorlarga rioya qilishini nazorat qilishlari va zarur

Date: 25th February-2025

hollarda tegishli choralarni ko'rishlari kerak. Bu ta'lim muassasasida intizomni saqlash va o'quvchilarning huquqiy madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

Huquqiy me'yorlarning ta'siri

Huquqiy me'yorlarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga ta'siri quyidagicha ifodalanadi:

- Ta'lim sifatining oshishi: Huquqiy me'yorlarga amal qilish ta'lim jarayonining sifatini oshiradi, chunki bu pedagogik faoliyatning tartibli va izchil amalga oshirilishini ta'minlaydi.
- O'quvchilarning huquqiy ongini rivojlantirish: Huquqiy me'yorlar asosida ta'lim olish o'quvchilarning huquqiy ongini rivojlantiradi, bu esa ularning jamiyatda mas'uliyatli fuqarolar bo'lib yetishishiga yordam beradi.
- Pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish: Huquqiy me'yorlarga amal qilish pedagoglarning kasbiy mahoratini oshiradi, chunki bu ularning faoliyatida qonuniylik va adolat tamoyillariga rioya qilishni talab etadi.

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy me'yorlarning amaliy qo'llanilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda, o'quvchilarning huquqiy ongini rivojlantirishda va pedagoglarning kasbiy mahoratini yuksaltirishda muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy-pedagogik faoliyatning huquqiy asoslarini takomillashtirish: istiqbollari va tavsiyalar

Ijtimoiy-pedagogik faoliyat jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayonlarini samarali tashkil etish va boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu faoliyatning huquqiy asoslarini takomillashtirish esa uning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Quyida ushbu sohadagi istiqbollari va tavsiyalar keltiriladi.

Huquqiy asoslarni takomillashtirishning istiqbollari

1. **Normativ-huquqiy hujjatlarni yangilash va moslashtirish:** Ijtimoiy-pedagogik faoliyat bilan bog'liq qonunlar va me'yoriy hujjatlarni zamonaviy talablar va xalqaro standartlarga mos ravishda yangilash zarur. Bu, o'z navbatida, ta'lim tizimining global tendensiyalarga moslashuvini ta'minlaydi.
2. **Ijtimoiy pedagoglarning huquqiy maqomini mustahkamlash:** Ijtimoiy pedagoglarning huquq va majburiyatlarini aniq belgilovchi huquqiy hujjatlarni qabul qilish, ularning kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy himoyasini kuchaytirish lozim.
3. **Ta'lim muassasalarida huquqiy madaniyatni oshirish:** O'quvchilar va pedagoglar o'rtasida huquqiy bilimlarni targ'ib qilish, huquqiy savodxonlikni oshirish orqali ta'lim jarayonida huquqiy me'yorlarga rioya qilishni ta'minlash mumkin.

Tavsiyalar

- **Huquqiy ta'limni kuchaytirish:** Ta'lim muassasalarida huquqiy fanlarni o'qitishni takomillashtirish, ijtimoiy-pedagogik faoliyatda huquqiy bilimlarning amaliy qo'llanilishini ta'minlash zarur.
- **Xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish:** Ijtimoiy-pedagogik faoliyat sohasida rivojlangan davlatlarning tajribasini o'rganish, ularning muvaffaqiyatli amaliyotlarini milliy tizimga moslashtirish orqali huquqiy asoslarni boyitish mumkin.

Date: 25th February-2025

- **Monitoring va baholash tizimini yaratish:** Ijtimoiy-pedagogik faoliyatning huquqiy asoslarini muntazam ravishda monitoring qilish, ularning samaradorligini baholash va zarur hollarda takomillashtirish choralari ko'rilishi lozim.

Xulosa. Ijtimoiy-pedagogik faoliyatning normativ-huquqiy asoslari ta'lim tizimining samarali faoliyat yuritishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Huquqiy me'yorlar pedagoglarning kasbiy faoliyatini tartibga solish, o'quvchilarning huquqlarini himoya qilish va ta'lim sifati oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maqolada ta'kidlanganidek, bu borada xalqaro tajribadan foydalanish, huquqiy madaniyatni rivojlantirish va qonunchilik bazasini doimiy ravishda takomillashtirish zarur. Ijtimoiy-pedagogik faoliyatga oid huquqiy me'yorlarni yangilash va zamonaviy talablarga moslashtirish orqali pedagoglarning huquqiy bilimi oshadi, o'quvchilarning huquqiy ong darajasi yuksaladi va jamiyatda huquqiy savodxonlik mustahkamlanadi. Shu boisdan, ushbu sohadagi huquqiy asoslarni rivojlantirish va amaliyotga joriy etish kelajak avlodning har tomonlama yetuk inson bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (1992). Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. (2020). Toshkent: Adolat. [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/acts/-5013007> (Murojaat qilingan sana: 02.03.2025).
3. O'zbekiston Respublikasining "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi qonuni. (2021). Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik palatasi nashriyoti. [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/docs/-6786401> (Murojaat qilingan sana: 02.03.2025).
4. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining namunaviy nizomi. (2017). Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/docs/-2978386> (Murojaat qilingan sana: 02.03.2025).
5. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. (1948). BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan. [Elektron resurs]. URL: <https://www.un.org/> (Murojaat qilingan sana: 02.03.2025).
6. Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiya. (1989). BMT Bosh Assambleyasi tomonidan tasdiqlangan. [Elektron resurs]. URL: <https://www.unicef.org/> (Murojaat qilingan sana: 02.03.2025).
7. G'afforov, S. R. (2019). Pedagogik faoliyatda huquqiy madaniyat. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Yo'ldoshev, M. X. (2021). O'zbekistonda ijtimoiy-pedagogik faoliyat va uning rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: Iqtisod-Moliya.Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
9. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.

Date: 25th February-2025

10. Ҳайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
11. Ҳайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
12. Ҳайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига руҳий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
13. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
14. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
15. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.

